

Ա Ր Ի Ս Թ Ո Ն Յ Ի Ս Ի Ն

«Սաստիկք քո, Աստղիկ»
Գոռացին սաստիկ,
Հատ բրինք աղերս
Գարձուցին երեսս:

Բսինք «մեռնինք մեք
Ասորի Աստղիկն հեգ»
Թաթղեցինք յարևն
Սեր զէնքն աննրկուն
Գրիչ թէ լեզու,
Թերթ, մամուլ հատու:

Հուտ բրինք գրահ
Հատ տուկնք և զահ,
Հոն գութ մը արդար
Յերկնից իմա վայր:
Պատուեց վարագոյր,
Յրուեց մահաբոյր
Լմուերն մթազին
Աչքէդ լուսագին:

Տեսաւ ամեն մարդ
Ո՞րքու Հայոց բաղդ
Բսին, «ասորին միշտ
Սէկտեղ և անվիշտ
Թէ Հայուն որդեակ
Թէ իւր Արուսեակ»:

Եւ մեք անձանձիր
Կուգանք ծնրադիր
Քու սուրբ տաճարիդ
Ո՞ր աստղիկ վճիտ,
Ո՞ր կէ օրէնք լոյս
Յորան և քաղցր յոյս:

Իցիւ թէ նորէն
Չգայր անօրէն
Չեռք մը նախանձու
Աղքատ զողարու
Տալ քեզ յորութեան
Չորս օրն սիրութեան:

Այն ատեն Աստղիկ
Արուսեակ գողարիկ
Քան ողջ աշխարհիկ
Հէգս եմ երջանիկ:

Թ Ա Թ Ո Ն Ի

67, Արեւ 2, Դ Ս Ե Ն

Սաֆրոնիմ՝ իրեն նախնեաց բոլոր
ստացուածքը նաւարեկութեամբ և
ուրիշ ձախողութիւններով, կորորն
յընելէն զկնի, քաշուելով Տելուս
կղզին, հոն իրեն առաքինութեամբը
միտթարուած՝ երջանիկ կեանք մը
կ'անցունէր: Հոն ոսկեղէն քնարի մը
վրայ, այն տեղ պաշտուած Աստու-
ծոյն հրաշալիքները կ'երգէր. մուսայ-
ներուն արհեստը կը մշակէր, սրնցմէ
սիրուած էր. հետաքրքրութեամբ բը
նութեան գաղտնիքները, աստեղաց
և երկնից ընթացքը, սկզբանց աստի-
ճանները, տիեզերաց հիանալի կազ-
մութիւնը՝ զոր իւր կարկինովը կը
չափէր, անկոց զօրութիւնը և կեն-
դանեաց կազմածը կը գիտէր և կ'ու-
րանէր. բայց աւելի իրեն անձը կը
կրթէր, կը ջանար իր հոգին առաքի-
նութեամբ զարգարել: Այսպէս ահա
բաղդը՝ զանկիայ հալածել և խոնար-
հեցնել կամելով, աւելի ճշմարիտ
փառաց այսինքն խմատութեան հա-
սուցած էր:

Սինչդեռ այս առանձնութեան
մէջ երջանիկ կ'ապրէր առանց ձու-
խութեան և աղքատօրէն, օր մը ծու-
վուն ափանց վրայ պատկառելի ծե-
րունի մը տեսաւ, որ իրեն անձանթ
էր. օտարական մ'էր այս մարդը, որ
նոր ելած էր կղզին: Այս ծերունին՝
ծովուն այս ափանց վրայ կը զարմա-
նար, որուն մէջ գիտէր անկիայ որ այս
կղզին շատ ալեկոծ էր ժամանակին,
կը զննէր այս ծովեզրը, ուր աւազ-
ներու և ժայռերու վրայ, փոքրիկ բը-
լուրներ կը բարձրանային, որք միշտ
նորածիլ և ծաղիկաւ դալարիով մը
ծածկուած էին. չէր կրնար յագենալ
գիտելէ այն վճիտ աղբիւրակները,

այն արագ արագ թաւալող առուակները, որոնք այս հեշտորար դաշտը կ'ոռոգէին, կը յառաջանար դէպ ինքէրական անտառակներուն, որոնք Մուսուծայն տաճարը կը չընտարատէին, զարմացած էր բոլորովին տեսներով թէ հիւսիսային ցրտաշունչ և միրկալից հողմերը չէին կրցած երբեք այս գալարեաց յնասել, և արդէն սկսած էր տաճարը զննել, որն որ ձիւնէն ուլալի ձերմակ՝ փարօսեան մարմարիունէ շինուած էր, չընտարատուած քարծր և յասիկ քարէ պատուական սիւներով: Սփրօնիմն ալ ոչինչ պակաս մտադրութեամբ այս ձերունին կը դիտէր, որուն ձերմակ մօրուքը մինչև կուրծքը կը ծածկէր, իւր կնձուեալ գիմաց վրայ տգեղութեան նշան մը չէր տեսնուէր, տակաւին խորխորէ ձերութեան մը աղղեցութուններէն ազատ կը գտնուէր, և աչաց մէջ քաղցր աշխուժութեան մը փայլակները կը վառէին, և որուն հասակը՝ բարձր և վեհադ անձ, բայց քիչ մը կորուսած էր և փղոսկրէ գաւազան մը անոր յետուրանէր: Այլ օտարական գոչեց Սփրօնիմ, ինչ կ'որոնէք այս կղզայն մէջ, որ Չեղ անձանոթ կ'երեւի: Եթէ այս տեղ պաշտուած Մուսուծայն տաճարն է փնտռածդ, աւասիկ հեռուէն կը տեսնաք, և ես զՉեղ հոն տանել յանձն կ'առնում, որովհետեւ Մուսուծաներէն կը վախնամ, և գիտեմ որ Մարմարգ՝ օտարականաց օգնել կը պահանջէ ամեն մահկանացուներէն:

Հաճութեամբ կ'ընդունիմ, պատասխանեց ձերունին ձերնուէրը, զոր այնքան բարեսրտութեամբ ինձ կը մատուցանէք, և կ'աղաչեմ զՄուսուծաները, որ Չեր այս առօտարականաւ նեցած սիրոյն հատուցումն ընեն: Երթանք ուրեմն տաճարը: Նանապարհին մէջ, օտարականը Սփրօնիմին

իւր ճանապարհորդութեան շարժառիթը սկսաւ պատմել:

Ես՝ Միսթոնօիւս կը կոչուիմ, ըսաւ ձերունին, Իօնի Մարտուէն քաղաքը ծնած եմ, որն որ ծովուն մէջ մտած այս զուարճալի ծովեղերիս վրայ կառուցեալ է, և որ կարծես թէ կ'երթայ Վիօ կղզայն հետ միանալու որ Հոմերի բաղդաւոր հայրենիքն է, Մնած եմ աղքատ, բայց աշխուհական ծնողքէ: Հայրս՝ Փոլիսթրադ կը կոչուէր, որն որ արդէն բազմագլուխ ընտանեաց տէր ըլլալով, չը կամեցաւ երբեք զիս մեծցունել, զիս իրեն բարեկամներէն թէօսացի մէկուն ձեռամբ դուրս ըսաւ: Երթիմըցի պառաւ կին մը, որ քիչ մը ինչք ունէր այն տեղ, ուր զիս տարին, սընայց զիս այծի կաթով իւր տան մէջ: Բայց որովհետեւ հազիւ իրեն ապրուստը կրնար ձարել, ուստի երբ հասակս մեծցաւ ծառայել կրնալու չափ, զիս գերիներ գնող վաճառականի մը ծախեց, որ զիս Շիսի տարաւ: Վաճառականը՝ Փաթարի մէջ զիս հարուստ և առաքինի մարդու մը ծախեց որ կ'անուանուէր Միսն, Միկիայ իր նամքտարաւ ինձ, իմ պատանեկութեան մէջ, Ես իրեն երեւեցայ հնազանդ, չափաւոր, անկեղծ, անձնուէր և ամեն այն պատուաւոր բաներուն մէջ փութաջան, զոր ինձ հաղորդել կ'ուզէին: Ես նուիրեց զիս այն արհեստից զորս Մարտուն կը յաջալէ, և ինձ երաժշտութիւն, մարմնոյ կրթութիւն և մանաւանդ մարդկանց վերքերը բըժըշկելու արհեստը սորվեցնել տուաւ: Սակաւ ժամանակէն զինի, այս բաղմոքում տրհեստին մէջ մեծ համբաւ ստացայ, և Մարտուն որ ինձ այս ամենը ներշնչեց, զարմանալի գաղտնիքներ ալ ինձ յայտնեց, որք ուրիշներուն անձանոթ էին:

Այսինքն, որուն սէրը օր քան զօր
կը կրկնապատկուէր վրաս, և որ ինձ
համար թափած ճգանց և խնամոց
արդիւնքը տեսնալով կը հրճուէր
անպտտմելի ուրախութեամբ, ազա-
տեց զիս, և Սամսո կղզւոյն բռնաւոր
Փոլիկրատին զրկեց, որ իւր անհաւա-
ւատալի յաջողութեան մէջ, կը վախ-
նար դարձեալ, թէ բաղդը՝ որ զինքն
այնքան բարձրացուցած էր, չըլլայ թէ
անգթաբար կործանէ: Կեանքը կը սի-
րէր, որ իրեն համար լի էր վայելք-
ներով, և կը վախնար զայն կորսնցը-
նելէ, շարունակ կ'ուզէր առաջն ու-
նուլ չարեաց ամենամանր երեւոյթնե-
րուն, որք իրեն կ'երևէին, այսպէս անի-
կայ միշտ բժշկութեան մէջ երեւելի եղող
մարդիկներէ չըջապատեալ էր: Փոլիկ-
րատ՝ սաստիկ ուրախացաւ երբոր տե-
սաւ որ ես իմ կեանքս իրեն մօտ կ'ու-
զէի անցունել, և որպէս զի մտքէս չը-
գառնամ, մեծ հարստութիւններ
և պատիւներ ինձ շնորհեց: Երկար
ժամանակ Սամսոյ մէջ կեցայ, ուր չէի
կրնար յագեցնալ զարմանալէ, տես-
նելով որ բաղդը՝ անոր ամեն փափա-
քանաց համեմատ գործելով կործեւ
թէ զուարճութիւն մը կը զգար:

Բաւական էր որ պատերազմի մը
ձեռք զարնէր, յաղթութիւնը անոր
մօտ կը հետեւէր, ամենագիտար բա-
ներ անգամ բաւական էր որ կամե-
նար, և ահա անոնք իրենք իրենց կը
կատարուէին. իւր անհուն հարստու-
թիւնը օր քան զօր կ'աւելնար. իւր
բոլոր թշնամիները իրեն ոտքին խո-
նարհած էին. իւր առողջութիւնը հե-
ռի նուագէլէ, իւրաքանչիւր օրուան
մէջ աւելի լաւագունի կը դառ-
նար. արդէն քառասուն տարի կար,
որ այս բռնաւորը՝ այսպիսի բաղդ մը
կը վայելէր, առանց երբէք անոր
մէկ հակառակութեանը հանդիպելու:

Ե

Քանզի կարծեւ թէ բաղդը չէր հա-
մարձակէր և ոչ մէկ բանի մէջ անոր
վնաս մը հասցունել, և ոչ անոր բոլոր
նպատակներուն մէջ իրեն դժգոհու-
թիւն մը պատճառել:

Այսպիսի անըւր յաջողութիւն մը
որ մարդկանց մէջ կը գտնուէր, ինձի
երկիւղ կը պտտառէր իրեն համար.
եւ զինքը անկեղծութեամբ կը սիրէի,
և չը կրցայ զիս արգիլել երկիւղս իրեն
չը յայտնելու համար, որ անոր սրտին
մեծ տպաւորութիւն ըրաւ. սրովհե-
տեւ թէպէտ փափկութիւնը և հեշ-
տակեանութիւնը զեղծած էր զանկայ
և իւր իշխանութիւնը հպարտացու-
ցած, սակայն մարդկութենէ ալ բո-
լորովին չէր երած, երբ մանաւանդ
իրեն կը յիշեցնէին Աստուածները եւ
մարդկոյնի իրաց յեղափոխութիւնը:

Փոլիկրատ թողուց որ ես յայտնեմ
իրեն ճշմարտութիւնը, և իմ իրեն
համար ունեցած երկիւղէս այնքան
շարժեցաւ, որ վերջապէս միտքը դրաւ
իրեն այս մեծ բախտաւորութեանց
ընթացքը խափանել կորստեամբ մը.
զոր ինքնին իրեն ձեռամբ կ'ուզէր ը-
նել:

(Շարունակելի):

ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԿԱԶՈՐ ԵՒ ՈՍՏԱՆ ԳԱՒԱՌԱՅ

(Շարունակութիւն, տես թիւ 11—1869)

Այստե՛սնայ գրիցը գալով, այնչափ
նեղ և անձուկ է, որ երկու մարդ մի-
ատեղ վեր ելել անկարելի է, իսկ բո-
լոր ամրոցի գրից քարերն 30 ոտնա-
չափ բարձրութիւն ունի. իսկ երկայ-
նութիւնը 12 քայլաչափ է. Այս ամ-
րոցը Հայկայ թոռն Կադմոսէն շին-
ուած է. որ Հայերը Կադմոսի բերդ կը
կոչեն, իսկ տաճկերէն Պալաւ կ'ըսուի:

3